

MARIJA

GIMBUTIENĖ / LAIMOS PALYTĖTA

/ straipsniai / recenzijos / pokalbiai / polemika
/ laiškai / vertinimai / prisiminimai

LEIDYKLA

SCENA

VILNIUS

1061

21414

VU Biblioteka
Lietuvių filologijos
skaitykla

Knygos leidimą parėmė
LIETUVOS TŪKSTANTMEČIO PROGRAMA

Sudarytoja
Austėja Ikamaitė

Redaktorė
Ona Daukšienė

Dailininkas
Romas Orantas

© Austėja Ikamaitė, 2002
© Romas Orantas, 2002
© „Scena“, 2002

UDK 39(4)
Gi216
ISBN 9986-412-196

Keista, kad aš pats po savo draugo Jackaus Sondas staigaus užgesimo Maskvos aerodrome vis dažniau galvodamas, kaip reikėtų patogiau numirti, vis labiau tolstu nuo pažadėto dangaus. O kai Jeronimui Kačinskui parodžiau V. Vizgirdos pagražintą pienpuodį, į kurį reikės supilti mano pelenus, tai jis, pasipiktinęs ir išsigandęs, net išbėgo iš kambario, nes turbūt dar tiki, kad Žemė yra plokščia ir sukasi aplink Mėnulį. Žinoma aš irgi kiek pribijau, kad po mirties atgimsiu į ką nors naudingesnį, netektų sukti Brazdžioniui automobilio motorą. *Bet teisipildo Aukščiausiosios valia šv. Kalėdose ir Naujuosiuose Metuose!*

Tik nuostabu. Dar palyginamai neseniai mėgau girtis, kad Kalifornijoje turiu daugiau draugų negu Bostone, o iš visų tenykščių liks širdyje gyvi tiksliai Tu su savo deivėmis ir Bronys Raila su Danute. Pasirodo, kad vieni per trumpą laiką užduso nuo garbės pertekliaus, kiti nukvaišo, o dar kiti sendami taip suvaikėjo, kad gali ir vėl susirgti kokliušu.

Džiaugiamės, kad Tu sustiprėjai ir gali net toliau pakeliauti, liūdime, kad jau nebėra progų susitikti ir bent dvasiškai karštai bučiuojam.

Antanas Gustaitis su Aleksandra. 1989/90*

Algirdas Julius Greimas

1990, vasario 26, *La Chaussée*

Miela Marija,

rašau bandydamas išjudinti porą reikaliukų.

Visų pirma, tavo knyga, kurią turėjo pasiųsti į Bologna tavo laidoniškas leidėjas, adresatų kol kas nepasiekė. Užklausa: negavo, taigi negalėjo nieko parašyti. Gal galėtum tą reikalą paspartinti, ar bent priminti?

Kavoliui savo recenziją pasiunčiau, siūlydamas pasirinkti: spausdinti *Metmenyse* arba atiduoti *Akiračiams*. Mat *Metmenyse* turi pasirodyti mano „vedamasis“ apie kultūrą (!) ir nekrologas mano draugui Churginui pagerbti. Jis atsakė, kad pasiliko *Metmenims* ir išsiųsta į spaustuvenę. Pereitame savo laiške buvai pasiūlusi rekomenduoti ką nors, nes turi teisę nominuoti kandidatus į MacArthur Foundation. Aš užklausaui vieno savo amerikono kolegos (gabus vaikas, parašęs knygą apie *Grei-*

* Kalėdinis-Naujametis 1989–1990 m. atvirukas.

mas and the nature of meaning: atrodo, kad jis suprato mane, ko dar nei iš nieko kito nesulaukiau). Ir štai jo atsakymo nuorašas, iš kurio matyt, kad jis net labai norėtų. Jo nurodyta tema man atrodo pakankamai ambicinga ir moksliska, o tuo pačiu ir pakankamai amerikoniška – taigi galima būtų bandyti ją prakišti, jei tu sutinki su mano nuomone. Vaikinas jis neblogas – parašęs knygą apie airių poeziją (!), kurią aš mėgstu.

Tai jei sutinki, nurodyk, kokius remaršus jis turi pradėti: kokį dossier suvartyti, kokios datos? Ar rėmėjai nurodomi ir kaip? Jais galėčiau būti aš ir, pav., Paul Ricoeur, gana garsus filosofas, mano draugas, ilgai dėstęs Chicago Universitete, ne tik Sorbonoje.

Tikiuosi, kad ir toliau graži ir sveika ir su visomis viltimis lieku Tavo Algirdas

1990, kovo 20, *La Chaussée*

Miela Marija,

ši rytą paštininkas atnešė gražią dovaną – Deivės kalbą. Norėjau tik dirstelėti, kur tau, pertraukęs savo kasdienį darbą dvi valandas neatsitraukdamas praspoksojau į tavo Dievaites.

Koks milžiniškas darbas įdėtas nuo man anąkart patikėto rankraščio! Kiek papildomo smegenims darbo?! Žinai, aš esu labai skūpus pagyrimo žodžiams, ir su daug kuo nesutikau lietuviškos mitologijos srityse. Bet ši kartą – bravo! Chapeau!, kaip sako prancūzai.

Man tai buvo viena iš pagrindinių referencijos knygų paskutiniams mano projektams. Gavau mat suorganizuoti kolektyvinį tyrinėjimą apie 4 kosmopolitinius elementus ir apie figuratyvinės žmogaus veiklos į materiją universalus. – Čia susisieksim.

Neužmirškime mano ekscentrizmo, neišspręstas klausimas vis stojasi: Kas pirmesnis? Ar iš ikonų (galutinai išdirbtų figūrų) paskui išsivysto abstraktūs elementai ir motyvai (tai bus turbūt tavo tezė) ar atvirkščiai – iš elementų formų, linijų, apskritimų išsivysto figuratyvesnės? (toks maždaug mano generatyvus priėjimas). Bet dabar nebesu tikras ir nežinau, kaip suvesti galus.

Ką naujo/seno galvoji apie Lietuvą? Mano spėjimas, kad nieko neišeis, nepasitvirtina, atrodo. Kaip mes „intelektualai“ galime gebėti ar prisidėti? Ar brazdžioniškai-keliuotiška kultūra negrašina?

Ir čia vakaruose darbo netrūksta, bet baimė grauš būsima Lietuvą. O čia vaikut, net lietuviškai nebemokėdami, daro daug ir geriau už mus: aptiekorius važiuoja į Lietuvą, sunkvežimius prikovęs vaistų ir pan. Būk išbučiuota ir gyvenk gerai ir gražiai
Tavo Algirdas

1990, liepos 28

Miela Marija,
dovanok, kad gaištu su atsakymu: turėjau porą stambių darbų užbaigti iki tikros vasaros. Dabar Renaissance'o žodynas jau įteiktas leidėjui. Dar liko savaitė užbaigti su aistromis. Nežiūrint to, jau pradėjau rašyti apie tavo knygą *Metmenims*. Gal suspėsiu iki 15 rugsėjo.

Žinoma tavo feminizmas tau pakenkia. Tai buvo labai madoj dar prieš 10 metų, bet visos mados – net ir mada tikėti į Dievą – praeina. Man tas lieka klausimas – sutinku, kad Deesse-Terre kultas sudaro senesnių religijų klodą, negu indo-europietiško tipo Dievai. Bet kokia idiliška turėjo būti kultūra, be vyrų, be karų ir karalių: per gražu, kad būtų teisybė. Bet mane išimtinai domina simbolizmo kilmė, ir per tave daug įnašo.

Haroldui rekomendaciją parašiau į MacArthur Foundation, įtariu, kad tu jį nominavai. Būtų gerai, kad gautų. [...]

Tai tiek. Tavo Algirdas

1990, rugsėjo 13

Mieloji,
Nežinau, kaip tu šiuo metu pergyveni Lietuvos „istoriją“. Aš tai skaudžiai. Ir bandau reaguoti. Esu įsitikinęs, kai mes, vakarų „liberalai“, esame šiuo metu pasimetę, bet kad drauge turime pareigą bandyti perduoti savo „message“ į kraštą. Užtai parinkau 7 pavardes taip vadinamų „mokslo žmonių“: Adamkus, Avižienis, Gimbutienė, Kavolis, Kliorė, Rabikauskas, Vaišnys – idant jie „kreiptųsi“*. Tai turėtų padėti susigaudyti Lietuvoje liberalams ir kairiesiems, o dabar, man atrodo, jie pasimetę: tokie aukštos vertės žmonės kaip Šliogeris ir Kubilius, pasirašinėja „atsteigimo“ aktus ir kt. Skubiai atsakyk man, ar sutinki padėti savo parašą ant tokio teksto. Iki šiol apie tai rašiau tik Bačkiui ir Lozoraičiui,

atsiklausdamas jų nuomonės, na ir Avižieniui, nes jis sako randasi Lietuvoje (sunku patikėti). Nežinau, kokie tavo santykiai su Kliore – jei pakenčiami, perduok mano „vėliavėlę“, jei ne – duok man jo adresą.*

Tai tokie skubūs dalykai

Tavo Algirdas

* Žodis lietuviams

Nebūdami poetai, nei politikai, tik mokslo žmonės, mes kreipiamės į visus geros valios tautiečius šiuo džiaugsmo ir rūpesčio metu.

Mes didžiavomės stebėdami, kaip naujoji Lietuvos vyriausybė atstovaujama pavyzdingos, vakarietiškomis stiliu atitinkančios trijulės intelektualo – prezidento, moters ekonomistės – ministrės pirmininkės ir išsilavinusio komunistų partijos lyderio, per kelis mėnesius įrašė Lietuvos vardą į pasaulio istorijos lapus. Tačiau „dainuojančios revoliucijos“ sparčiu žingsniu žygiuojančiai tautai nebuvo tuo pat metu aiškiai pasakyta, kad jos siekta ir paskelbta nepriklausomybė žadėjo ilgai laukti tik **prakaito ir ašarų** laikus. Visiškai pramonės pertvarkymas: jos racionalizacija, biurokratijos panaikinimas, naujos technologinės revoliucijos pravedimas – gali būti atliktas tik dešimtmečių ir šimtų tūkstančių bedarbių sąskaita. Žemės ūkio, vis labiau verčiamo senelių prieglauda, produktyvi rekonstrukcija, krašto pavertimas žydinčiais sodais ir žaliuojančiais laukais reikalaus kitų tūkstančių aukų. Tokių užduočių akivaizdoje lietuvių tauta neturi teisės žiūrėti į praeitį, užsiiminėti naujų paminklų statyba, negali galvoti apie prisišliejimą prie Rusijos, kur jos lauktų tik dar didesnis neišbrendamas skurdas, – turi kurti **savą ateitį**.

Mums ypač skaudu žiūrėti, kaip sunkiai šiuo metu pergyvenamas šis pereinamasis laikotarpis, paverčiant jį demokratijos karikatūra, tuo tarpu kai kiekvienam sveiko proto žmogui aišku, kad **be lito ir be paso** nėra jokios laisvės nei nepriklausomybės. Kova dėl valdžios, kai nėra realios valdžios, yra absurdas.

Mes, užsienio lietuviai – politiniai pabėgėliai, o ne išeiviai, ne mažiau už jus siekiame laisvės savo tautai, tačiau mes be to dar turime ilgametį demokratinio gyvenimo patyrimą, ir tai duoda mums moralinę teisę kreiptis į jus šiuo skaudžiu reikalu.

Aukščiausioji Taryba – lietuviškasis parlamentas buvo išrinkti vesti tautą į nepriklausomybę, jis tą užduotį turi vykdyti iki galo. Bet kokie atsteigimai, referendumai ar kiti panašūs pasiūlymai yra tik laisvai pasirinkto vieškelio iškraipymas ir išsigynimas. Demokratinis režimas gali būti pagrįstas tiktais atsakingumo ir valdžios pastovumo principais. Valdžios atsiskyrimas tarp legislatyvo ir egzekutyvo lengvai atliekamas vidaus statuso rėmuose. Vyriausybė nuverčiama tik susidarius naujai parlamento daugumai pasiūlančiai naują ilgametę veiklos programą. Partijos yra reikalingos, jos atlieka savo demokratines funkcijas. Pluralizmas Vakarų valstybėse pasireiškia dviejų, daugiausia trijų partijų veikla. Dabartinis žaidimas partijomis yra demokratijos karikatūra ir nusikaltimas tautai. Toks pat nesubrendimo reiškinys ir šimtų niekam nereikalingų laikraštukų-popiergalių leidimas. Nereikia, žinoma, idealizuoti demokratijos – visados bus kova už valdžią, bet ją reikia sudrausminti. Šitokios laisvai savo pačių prisiimtos drausmės reikalaudami, istorijos tribunolu grasindami, ir kreipiamės į visus geros valios žmones. Laikai sunkūs, reikia ištesėti, galvoti ir kurti ateitį.

A. Greimas, V. Adamkus, A. Avižienis, M. Gimbutienė, B. Kliorė, V. Kavolis, P. Rabikauskas, J. Vaišnys. (Tekstas iš Gimbutienės asmeninio archyvo.)